

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинуві незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду

{Назва Закону із змінами, внесеними згідно із Законом № 4652-VI від 13.04.2012}

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 1, ст. 1)

*{Вводиться в дію Постановою ВР
№ 267/94-ВР від 01.12.94, ВВР, 1995, № 1, ст.2}*

*{Із змінами, внесеними згідно із Законами
№ 2171-III від 21.12.2000, ВВР, 2001, № 9, ст.38
№ 662-IV від 03.04.2003, ВВР, 2003, № 27, ст.209 - набуває чинності 01.08.2003 року
№ 1130-IV від 11.07.2003, ВВР, 2004, № 8, ст.66
№ 3165-IV від 01.12.2005, ВВР, 2006, № 12, ст.102
№ 1254-VI від 14.04.2009, ВВР, 2009, № 36-37, ст.511
№ 1414-VI від 02.06.2009, ВВР, 2009, № 41, ст.600
№ 4652-VI від 13.04.2012, ВВР, 2013, № 21, ст.208
№ 1194-VII від 09.04.2014, ВВР, 2014, № 25, ст.890
№ 1697-VII від 14.10.2014, ВВР, 2015, № 2-3, ст.12
№ 1698-VII від 14.10.2014, ВВР, 2014, № 47, ст.2051
№ 794-VIII від 12.11.2015, ВВР, 2016, № 6, ст.55
№ 901-VIII від 23.12.2015, ВВР, 2016, № 4, ст.44
№ 720-IX від 17.06.2020, ВВР, 2020, № 47, ст.408
№ 1150-IX від 28.01.2021, ВВР, 2021, № 23, ст.197
№ 1217-IX від 05.02.2021, ВВР, 2021, № 19, ст.171}*

{У назві та тексті Закону слова "попереднього слідства" замінено словами "досудового слідства" згідно із Законом № 1130-IV від 11.07.2003}

Стаття 1. Відповідно до положень цього Закону підлягає відшкодуванню шкода, завдана громадянинуві внаслідок:

1) незаконного засудження, незаконного повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, незаконного взяття і тримання під вартою, незаконного проведення в ході кримінального провадження обшуку, виїмки, незаконного накладення арешту на майно, незаконного відсторонення від роботи (посади) та інших процесуальних дій, що обмежують права громадян;

{Пункт 1 частини першої статті 1 в редакції Закону № 4652-VI від 13.04.2012}

2) незаконного застосування адміністративного арешту чи виправних робіт, незаконної конфіскації майна, незаконного накладення штрафу;

3) незаконного проведення оперативно-розшукових заходів, передбачених законами України "Про оперативно-розшукову діяльність", "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю" та іншими актами законодавства.

У випадках, зазначених у частині першій цієї статті, завдана шкода відшкодовується в повному обсязі незалежно від вини посадових осіб органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури і суду.

{Частина друга статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4652-VI від 13.04.2012}

Стаття 2. Право на відшкодування шкоди в розмірах і в порядку, передбачених цим Законом, виникає у випадках:

1) постановлення виправдувального вироку суду;

1¹) встановлення в обвинувальному вирокі суду чи іншому рішенні суду (крім ухвали суду про призначення нового розгляду) факту незаконного повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, незаконного взяття і тримання під вартою, незаконного проведення в ході кримінального провадження обшуку, виїмки, незаконного накладення арешту на майно, незаконного відсторонення від роботи (посади) та інших процесуальних дій, що обмежують чи порушують права та свободи громадян, незаконного проведення оперативно-розшукових заходів;

{Частина першу статті 2 доповнено пунктом 1¹ згідно із Законом № 3165-IV від 01.12.2005; в редакції Закону № 4652-VI від 13.04.2012}

2) закриття кримінального провадження за відсутністю події кримінального правопорушення, відсутністю у діянні складу кримінального правопорушення або невстановленням достатніх доказів для доведення винуватості особи у суді і вичерпанням можливостей їх отримати;

{Пункт 2 частини першої статті 2 в редакції Закону № 4652-VI від 13.04.2012}

{Пункт 3 частини першої статті 2 виключено на підставі Закону № 4652-VI від 13.04.2012}

4) закриття справи про адміністративне правопорушення.

Право на відшкодування шкоди, завданої зазначеними у статті 1 цього Закону оперативнорозшуковими заходами, виникає у випадках, передбачених пунктом 1¹ частини першої цієї статті, або за умови, що протягом шести місяців після проведення таких заходів не було розпочате кримінальне провадження за результатами цих заходів.

{Частина друга статті 2 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3165-IV від 01.12.2005; в редакції Закону № 4652-VI від 13.04.2012}

Стаття 3. У наведених в статті 1 цього Закону випадках громадянинові відшкодовуються (повертаються):

1) заробіток та інші грошові доходи, які він втратив внаслідок незаконних дій;

2) майно (в тому числі гроші, грошові вклади і відсотки по них, цінні папери та відсотки по них, частка у статутному фонді господарського товариства, учасником якого був громадянин, та прибуток, який він не отримав відповідно до цієї частки, інші цінності), конфісковане або звернене в доход держави судом, вилучене органами досудового розслідування, органами, які здійснюють оперативнорозшукову діяльність, а також майно, на яке накладено арешт;

{Пункт 2 статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4652-VI від 13.04.2012}

3) штрафи, стягнуті на виконання вироку суду, судові витрати та інші витрати, сплачені громадянином;

4) суми, сплачені громадянином у зв'язку з поданням йому юридичної допомоги;

5) моральна шкода.

Стаття 4. Відшкодування шкоди у випадках, передбачених пунктами 1, 3, 4 і 5 статті 3 цього Закону, провадиться за рахунок коштів державного бюджету. Розмір сум, які передбачені пунктом 1 статті 3 цього Закону і підлягають відшкодуванню, визначається з урахуванням заробітку, не одержаного громадянином за час відсторонення від роботи (посади), за час відбування кримінального покарання чи виправних робіт як адміністративного стягнення.

Майно, зазначене в пункті 2 статті 3 цього Закону, повертається в натурі, а в разі неможливості повернення в натурі його вартість відшкодовується за рахунок тих підприємств, установ, організацій, яким воно передано безоплатно. Вартість жилих будинків, квартир, інших споруд відшкодовується лише у разі, якщо зазначене майно не збереглося в натурі і громадянин відмовився від надання йому рівноцінного жилого приміщення з безоплатною передачею у його власність або у разі згоди на це громадянина. Вартість втраченого житла відшкодовується виходячи з ринкових цін, що діють на момент звернення громадянина про відшкодування шкоди.

У разі ліквідації підприємств, установ, організацій, яким майно було передано безоплатно, або недостатності у них коштів для відшкодування шкоди вартість майна (частина вартості) відшкодовується за рахунок державного бюджету.

Вартість майна визначається за цінами, що діють на момент прийняття рішення про відшкодування шкоди. У разі пошкодження майна завдана шкода відшкодовується повністю.

Відшкодування моральної шкоди провадиться у разі, коли незаконні дії органів, що здійснюють оперативнорозшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури і суду завдали моральної втрати громадянину, призвели до порушення його нормальних життєвих зв'язків, вимагають від нього додаткових зусиль для організації свого життя.

{Частина п'ята статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4652-VI від 13.04.2012}

Моральною шкодою визнаються страждання, заподіяні громадянину внаслідок фізичного чи психічного впливу, що призвело до погіршення або позбавлення можливостей реалізації ним своїх звичок і бажань, погіршення відносин з оточуючими людьми, інших негативних наслідків морального характеру.

Стаття 5. У разі смерті громадянина право на відшкодування шкоди у випадках, передбачених пунктами 1, 2, 3 і 4 статті 3 цього Закону, у встановленому законодавством порядку переходить до його спадкоємців.

Стаття 6. Громадянин, звільнений з роботи (посади) у зв'язку з незаконним засудженням або відсторонений від посади у зв'язку з незаконним притягненням до кримінальної відповідальності, має бути поновлений на колишній роботі (посаді), а в разі неможливості цього (ліквідація підприємства, установи, організації, скорочення посади, наявність інших передбачених законом підстав, що перешкоджають поновленню на роботі (посаді) - йому має бути надано державною службою зайнятості іншу підходящу роботу. Робота (посада) надається громадянину не пізніше ніж через один місяць з дня звернення, якщо воно надійшло протягом трьох місяців з дня набрання законної сили виправдувальним вироком або винесення постанови (ухвали) про закриття кримінального провадження за відсутністю події кримінального правопорушення, відсутністю у діянні складу кримінального правопорушення або невстановленням достатніх доказів для доведення винуватості особи у суді і вичерпанням можливостей їх отримати.

{Частина перша статті 6 в редакції Закону № 4652-VI від 13.04.2012}

У випадках, зазначених у частині першій цієї статті, власником або уповноваженим ним органом видається наказ (розпорядження) про визнання недійсним наказу (розпорядження), згідно з яким громадянин звільнений з роботи (посади) у зв'язку з незаконним засудженням або відсторонений від посади у зв'язку з незаконним притягненням до кримінальної

відповідальності, та подаються для внесення в порядку, встановленому Пенсійним фондом України за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення, до реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування відомості про визнання недійсним запису про звільнення з роботи (посади) у зв'язку з незаконним засудженням або відстороненням від посади у зв'язку з незаконним притягненням до кримінальної відповідальності. На вимогу громадянина власник або уповноважений ним орган у триденний строк з дня звернення видає йому копію наказу (розпорядження) про визнання недійсним наказу (розпорядження), згідно з яким громадянин звільнений з роботи (посади) у зв'язку з незаконним засудженням або відсторонений від посади у зв'язку з незаконним притягненням до кримінальної відповідальності.

{Частина друга статті 6 в редакції Закону № 1217-IX від 05.02.2021}

Стаття 7. Термін перебування під вартою, термін відбування покарання, а також час, протягом якого громадянин не працював у зв'язку з незаконним відстороненням від роботи (посади), зараховується як до загального трудового стажу, так і до стажу роботи за спеціальністю, стажу державної служби, безперервного стажу.

Трудовий стаж робітників і службовців, а також стаж роботи осіб, які працювали на підставі членства (в кооперативі, колгоспі тощо), обчислений із зарахуванням періодів, зазначених у частині першій цієї статті, враховується при наданні робітникам, службовцям і зазначеним особам різних пільг і переваг, в тому числі при призначенні пенсій і допомоги по державному соціальному страхуванню. Робітникам і службовцям цей стаж враховується також при призначенні пенсій на пільгових умовах і за вислугу років, при встановленні розмірів місячних ставок (посадових окладів) залежно від тривалості роботи за спеціальністю, а також при виплаті разової винагороди або відсоткових надбавок за вислугу років.

Стаття 8. При призначенні пенсії за віком на пільгових умовах періоди, зазначені в частині першій статті 7 цього Закону, на вибір громадянина, який звернувся за пенсією, прирівнюються до роботи, яка передувала незаконному засудженню чи незаконному притягненню до кримінальної відповідальності або яку він мав після звільнення від кримінальної відповідальності чи після відбування покарання.

Стаття 9. Місцеві органи влади і самоврядування протягом місяця з дня звернення повертають громадянинові, який втратив право користування жилим приміщенням внаслідок незаконного засудження, жила приміщення, яке він займав раніше, а якщо воно не збереглося в натурі, протягом шести місяців з дня звернення громадянина позачергово надають йому в тому ж населеному пункті рівноцінне впорядковане жила приміщення з урахуванням складу сім'ї та діючих норм живої площі.

Стаття 10. Якщо громадянин у зв'язку з незаконним засудженням був позбавлений військових або інших звань, а також державних нагород, йому поновлюються звання і повертаються нагороди.

Стаття 11. У разі виникнення права на відшкодування завданої шкоди відповідно до статті 2 цього Закону орган, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, слідчий, дізнавач, прокурор або суд зобов'язані роз'яснити особі порядок поновлення її порушених прав чи свобод та відшкодування завданої шкоди.

{Частина перша статті 11 в редакції Закону № 3165-IV від 01.12.2005; із змінами, внесеними згідно із Законом № 4652-VI від 13.04.2012}

У разі постановлення виправдувального вироку, закриття кримінального провадження за відсутністю події кримінального правопорушення, відсутністю у діянні складу кримінального правопорушення або невстановленням достатніх доказів для доведення винуватості особи у суді і вичерпання можливостей їх отримати, а також у разі закриття справи про адміністративне правопорушення слідчий, дізнавач, прокурор або суд зобов'язані на прохання особи письмово повідомити у місячний строк про своє рішення трудовий колектив, в якому працює особа, або за її місцем проживання.

{Статтю 11 доповнено частиною згідно із Законом № 3165-IV від 01.12.2005; в редакції Закону № 4652-VI від 13.04.2012}

Якщо відомості про засудження або притягнення громадянина до кримінальної відповідальності, застосування до нього як запобіжного заходу взяття під варту чи накладення на нього адміністративного стягнення у вигляді арешту чи виправних робіт були поширені в засобах масової інформації, то на вимогу цього громадянина, а в разі його смерті на вимогу його родичів чи органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, слідчого, дізнавача, прокурора або суду засоби масової інформації протягом одного місяця роблять повідомлення про рішення, що реабілітує громадянина, відповідно до чинного законодавства України.

{Частина третя статті 11 в редакції Закону № 3165-IV від 01.12.2005; із змінами, внесеними згідно із Законом № 4652-VI від 13.04.2012}

{Стаття 11 із змінами, внесеними згідно із Законом № 720-IX від 17.06.2020}

Стаття 12. Розмір відшкодуваної шкоди, зазначеної в пунктах 1, 3, 4 статті 3 цього Закону, залежно від того, який орган провадив слідчі (розшукові) дії чи розглядав справу, у місячний термін з дня звернення громадянина визначають відповідні органи, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратура і суд, про що виносять постанову (ухвалу). Якщо кримінальне провадження закрито судом при розгляді кримінальної справи в апеляційному або касаційному порядку, зазначені дії провадить суд, що розглядав справу у першій інстанції.

{Частина перша статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1130-IV від 11.07.2003; в редакції Закону № 4652-VI від 13.04.2012}

У разі незгоди з винесеною постановою (ухвалою) про відшкодування шкоди громадянин відповідно до положень цивільного процесуального законодавства може оскаржити постанову до суду, а ухвалу суду - до суду вищої інстанції в апеляційному порядку.

{Частина друга статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1130-IV від 11.07.2003, № 1697-VII від 14.10.2014}

Стаття 13. Питання про відшкодування моральної шкоди за заявою громадянина вирішується судом відповідно до чинного законодавства в ухвалі, що приймається згідно з частиною першою статті 12.

Розмір моральної шкоди визначається з урахуванням обставин справи в межах, встановлених цивільним законодавством.

Відшкодування моральної шкоди за час перебування під слідством чи судом провадиться виходячи з розміру не менше одного мінімального розміру заробітної плати за кожен місяць перебування під слідством чи судом.

Стаття 14. Заяву про оскарження постанови про відшкодування шкоди, завданої незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, чи прокуратури, на вибір громадянина може бути подано до суду за місцем його проживання або за місцезнаходженням відповідного органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, чи прокуратури. Сторони в цих справах звільняються від сплати судових витрат.

{Стаття 14 в редакції Закону № 4652-VI від 13.04.2012}

Стаття 15. Поновлення службових, пенсійних, житлових, інших особистих і майнових прав та відшкодування іншої шкоди, завданої військовослужбовцю Збройних Сил України, Державної прикордонної служби України, інших військових формувань, створюваних відповідно до законодавства України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ України та Державної кримінально-виконавчої служби України, поліцейським, працівникам Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки України, провадиться за правилами, встановленими цим Законом.

{Стаття 15 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2171-III від 21.12.2000, № 662-IV від 03.04.2003 - набуває чинності з 01.08.2003 року, № 1254-VI від 14.04.2009, № 1414-VI від 02.06.2009, № 1194-VII від 09.04.2014, № 1698-VII від 14.10.2014, № 794-VIII від 12.11.2015, № 901-VIII від 23.12.2015, № 1150-IX від 28.01.2021}

Президент України

Л.КУЧМА

**м. Київ
1 грудня 1994 року
№ 266/94-ВР**

Публікації документа

- **Відомості Верховної Ради України** від 03.01.1995 – 1995 р., № 1, стор. 2, стаття 1
- **Голос України** від 17.01.1995

